

زنی که در ادبیات فارسی تک ستاره شد

۱۵ فروردین ۱۳۹۴ ساعت ۱۷:۳۹

شعر پروین شیوا، ساده و دلنشین است. مضمونهای متنوع پروین مانندباغ پرگیاهی است که به راستی روح را نوازش می دهد. اخلاق و همه تعبیر و مفاهیم زیبا و عادلانه آن چون ستاره ای تابناک بر دیوان پروین می درخشد.

روز ۱۵ فروردین ۱۳۲۰ پروین اعتصامی شاعر برجسته و خوش قریحه ایرانی به علت ابتلا به بیماری سل در ۳۵ سالگی درگذشت.

پروین اعتصامی، شاعره نامدار معاصر ایران از شاعران قدر اول زبان فارسی است که با تواناترین شعرای مرد، برابری کرده و به گواهی اساتید و سخن شناسان معاصر گوی سبقت را از آنان ربوده است. رمز توفیق این شاعر ارزشمند فرهنگ و ادب فارسی، علاوه بر استعداد ذاتی؛ معجزه تربیت و توجه پدر اوست.

زنی که در ادبیات فارسی تک ستاره شد

یوسف اعتصام الملک در ۱۲۹۱ هـ ق در تبریز به دنیا آمد. ادب عرب، فقه، اصول، منطق، کلام و حکمت قدیم و زبانهای ترکی و فرانسه را در تبریز آموخت و در لغت عرب احاطه کامل یافت. هنوز بیست سال از عمرش نرفته بود که کتاب (قلائد الادب فی شرح اطواق الذهب) را که رساله‌ای بود در شرح یکصد مقام از مقامات محمود بن عمر الزمخشری در نصایح و حکم و مواعظ و مکارم اخلاق به زبان عربی نوشت که به زودی جزء کتابهای درسی مصریان قرار گرفت. چندی بعد کتاب (ثورة الهند یا المرأة الصابره) او نیز مورد تحسین ادبای ساحل نیل قرار گرفت. کتاب (تربیت نسوان) او که ترجمه (تحریر المرأة) قاسم امین مصری بود به سال ۱۳۱۸ هـ ق انتشار یافت که در آن روزگار تعصب عام و بیخبری عموم از اهمیت پرورش بانوان، در جامعه ایرانی رخ می نمود.

اعتصام الملک از پیشقدمان راستین تجدد ادبی در ایران و به حق از پیشوایان تحول نثر فارسی است. چه او با ترجمه شاهکارهای نویسندگان بزرگ جهان، در پرورش استعدادهای جوانان، نقش بسزا داشت. او علاوه بر ترجمه بیش از ۱۷ جلد کتاب در بهار ۱۳۲۸ هـ ق مجموعه ادبی نفیس و پرارزشی بنام (بهار) منتشر کرد که طی انتشار ۲۴ شماره در دو نوبت توانست مطالب سودمند علمی- ادبی- اخلاقی- تاریخی- اقتصادی و فنون متنوع را به روشی نیکو و روشی مطلوب عرضه کند.

*زندگینامه

رخشنده اعتصامی مشهور به پروین اعتصامی از شاعران بسیار نامی معاصر در روز ۲۵ اسفند سال ۱۲۸۵ شمسی در تبریز تولد یافت و از ابتدا زیر نظر پدر دانشمند خود - که با انتشار کتاب (تربیت نسوان) اعتقاد و آگاهی خود را به لزوم تربیت دختران نشان داده بود - رشد کرد.

در کودکی با پدر به تهران آمد. ادبیات فارسی و ادبیات عرب را نزد وی قرار گرفت و از محضر ارباب فضل و دانش که در خانه پدرش گرد می آمدند بهره ها یافت و همواره آنان را از قریحه سرشار و استعداد خارق العاده خویش دچار حیرت می ساخت. در هشت سالگی به شعر گفتن پرداخت و مخصوصاً با به نظم کشیدن قطعات زیبا و لطیف که پدرش از کتب خارجی (فرنگی - ترکی و عربی) ترجمه می کرد طبع آزمائی می نمود و به پرورش ذوق می پرداخت. در تیر ماه سال ۱۳۰۳ شمسی برابر با ماه ۱۹۲۴ میلادی دوره مدرسه دخترانه آمریکایی را که به سرپرستی خانم میس شولر در ایران اداره می شد با موفقیت به پایان برد و در جشن فراغت از تحصیل خطابه ای با عنوان "زن و تاریخ" ایراد کرد. او در این خطابه از ظلم مرد به شریک زندگی خویش که سهمیم غم و شادی اوست سخن می گفت. خانم میس شولر، رئیس مدرسه آمریکایی دختران خاطرات خود را از تحصیل و تدریس پروین در آن مدرسه چنین بیان می کند: «پروین، اگر چه در همان اوان تحصیل در مدرسه آمریکایی نیز معلومات فراوان داشت، اما تواضع ذاتیش به حدی بود که به فرا گرفتن مطلب و موضوع تازه ای که در دسترس خود می یافت شوق وافر اظهار می نمود.» خانم سرور مهکامه محصص از دوستان نزدیک پروین که گویا بیش از دوازده سال با هم مراوده و مکاتبه داشتند او را پاک طینت، پاک عقیده، پاک دامن، خوشخو، خوشفتر، در مقام دوستی متواضع و در طریق حقیقت و محبت پایدار توصیف می کند.

پروین در تمام سفرهایی که با پدرش در داخل و خارج ایران می نمود شرکت می کرد و با سیر و سیاحت به گسترش دید و اطلاعات و کسب تجارب تازه می پرداخت. این شاعر آزاده، پیشنهاد ورود به دربار را با بلند نظری نپذیرفت و مدال وزارت معارف ایران را رد کرد. پروین در نوزده تیر ماه ۱۳۱۳ با پسر عموی خود ازدواج کرد و چهار ماه پس از عقد ازدواج به کرمانشاه به خانه شوهر رفت.

شوهر پروین از افسران شهربانی و هنگام وصلت با او رئیس شهربانی در کرمانشاه بود. اخلاق نظامی او با روح لطیف و آزاده پروین مغایرت داشت. او که در خانه ای سرشار از مظاهر معنوی و ادبی و به دور از هر گونه آلودگی پرورش یافته بود پس از ازدواج ناگهان به خانه ای وارد شد که یک دم از بساط عیش و نوش خالی نبود و طبیعی است همراهی این دو طبع مخالف نمی توانست دوام یابد و سرانجام این ازدواج ناهمگون به جدایی کشید و پروین پس از دو ماه و نیم اقامت در خانه شوهر با گذشتن از کابین طلاق گرفت. با این همه او تلخی شکست را با خونسردی و متانت شگفت آوری تحمل کرد و تا پایان عمر از آن سخنی بر زبان نیاورد و شکایتی ننمود.

در سال ۱۳۱۴ چاپ اول دیوان پروین اعتصامی، شاعره توانای ایران، به همت پدر ادیب و گرانمایه اش انتشار یافت. پروین مدتی در کتابخانه دانشسرای عالی تهران سمت کتابداری داشت و به کار سرودن اشعار خود نیز ادامه می داد. تا اینکه دست اجل او را در

۳۴ سالگی از جامعه ادبی گرفت. بهر حال در شب ۱۶ فروردین سال ۱۳۲۰ خورشیدی به بیماری حصبه در تهران زندگی را بدرود گفت و پیکر او را به قم بردند و در جوار قبر پدر دانشمندش در مقبره خانوادگی بخاک سپردند. در تهران و ولایات، ادبا و شعرا از زن و مرد اشعار و مقالاتی در جراید نشر و مجالس یادبودی برای او برپا کردند. پروین برای سنگ مزار خود نیز قطعه اندوهباری سروده که هم اکنون بر لوح نماینده مرقدش حک شده است.

اینکه خاک سیهش بالین است

اختر چرخ ادب پروین است

گر چه جز تلخی ز ایام ندید

هر چه خواهی سخنش شیرین است

صاحب آنهمه گفتار امروز

سائل فاتحه و یاسین است

دوستان به که ز وی یاد کنند

دل بی دوست دلی غمگین است

خاک در دیده بسی جان فرساست

سنگ بر سینه بسی سنگین است

ببند این بستر و عبرت گیرد

هر که را چشم حقیقت بین است

هر که باشی و ز هر جا برسی

آخرین منزل هستی این است

آدمی هر چه توانگر باشد

چون بدین نقطه رسد مسکین است

اندر آنجا که قضا حمله کند

چاره تسلیم و ادب تمکین است

زادن و کشتن و پنهان کردن

دهر را رسم و ره دیرین است

خرم آنکس که در این محنت گاه

خاطری را سبب تسکین است

*ویژگی سخن

پروین در قصایدش پیرو سبک متقدمین به ویژه ناصرخسرو است و اشعارش بیشتر شامل مضامین اخلاقی و عرفانی می باشد. پروین موضوعات حکمتی و اخلاقی را با چنان زبان ساده و شیوایی بیان می دارد که خواننده را از هر طبقه تحت تاثیر قرار می دهد. او در قدرت کلام و چیره دستی بر صنایع و آداب سخنوری همپایه ی گویندگان نامدار قرار داشته و در این میان به مناظره توجه خاص دارد و این شیوه ی را که شیوه ی شاعران شمال و غرب ایران بود احیاء می نماید. پروین تحت تاثیر سعدی و حافظ بوده و اشعارش ترکیبی است از دو سبک خراسانی و سبک عراقی .

شعر پروین شیوا، ساده و دلنشین است. مضمونهای متنوع پروین مانندباغ پرگیاهی است که به راستی روح را نوازش می دهد. اخلاق و همه تعبیر و مفاهیم زیبا و عادلانه آن چون ستاره ای تابناک بر دیوان پروین می درخشد. چاپ اول دیوان که آراسته به مقدمه شاعر و استاد سخن شناس ملک الشعرای بهار و حاوی نتیجه بررسی و تحقیق او در تعیین ارزش ادبی و ویژگیهای سخن پروین بود شامل بیش از یکصد و پنجاه قصیده و مثنوی در زمان شاعر و با قطعه ای در مقدمه از خود او تنظیم شده بود. پروین با اعتقاد راسخ به تأثیر پدر بزرگوارش در پرورش طبعش، دیوان خود را به او تقدیم می کند . قریحه سرشار و استعداد خارق العاده

پروین در شعر همواره موجب حیرت فضلا و دانشمندانی بود که با پدرش معاشرت داشتند، به همین جهت برخی بر این گمان بودند که آن اشعار از او نیست.

پروین اعتصامی بزرگترین شاعر زن ایرانی است که در تاریخ ادبیات پارسی ظهور نموده است. اشعار وی پیش از آنکه بصورت دیوان منتشر شود در مجلد دوم مجله بهار که به قلم پدرش مرحوم یوسف اعتصام الملک انتشار می یافت چاپ می شد (۱۳۰۲ - ۱۳۰۰ خورشیدی). دیوان اشعار پروین اعتصامی که شامل ۶۵۰۰ بیت از قصیده و مثنوی و قطعه است تاکنون چندین بار به چاپ رسیده است.

دانشنامه علمی تربیتی «رشد»

آدرس مطلب :

<https://www.cafetari.kh.com/news/۲۹۹۷۳/ستاره-تک-فارسی-ادبیات-زنی/۲۹۹۷۳>